

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Zbigniew Kapiński (przewodniczący)

SSN Antoni Bojańczyk (sprawozdawca)

SSN Stanisław Stankiewicz

w sprawie **A.C.**,

skazanego z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k.

po rozpoznaniu w dniu 26 listopada 2024 r. w Izbie Karnej,

na posiedzeniu bez udziału stron (art. 535 § 5 k.p.k.),

kasacji wniesionej na korzyść skazanego przez Prokuratora Generalnego

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 4 października 2022 r., sygn. akt IV Ka 1191/22

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w Wadowicach

z dnia 15 marca 2022 r., sygn. akt II K 304/17

**uchyla zaskarżony i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w
Krakowie do ponownego rozpoznania w postępowaniu
odwoławczym.**

Antoni Bojańczyk

Zbigniew Kapiński

Stanisław Stankiewicz

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 14 listopada 2016 r., sygn. akt II K 30/15, Sąd Rejonowy w Wadowicach uznał oskarżonego A.C. za winnego popełnienia czynu z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k., orzekając wobec oskarżonego karę roku pozbawienia wolności oraz na mocy art. 33 § 2 k.k. - karę 200 stawek dziennych grzywny, przy przyjęciu, w oparciu o art. 33 § 3 k.k., iż jedna stawka dzienna jest równa kwocie 20 zł. Na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k., art. 70 § 1 pkt 1 k.k. i art. 73 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k., Sąd wykonanie orzeczonej wobec oskarżonego kary pozbawienia wolności warunkowo zawiesił na okres próby wynoszący 3 lata i w tym czasie oddał oskarżonego pod dozór kuratora. Nadto Sąd zasądził od oskarżonego na rzecz Skarbu Państwa wydatki w kwocie 2.997,80 zł oraz obciążył go opłatą w wysokości 980 zł, a także zasądził od oskarżonego na rzecz oskarżyciela posiłkowego M.K. kwotę 1.224 zł tytułem zwrotu wydatków poniesionych w związku z ustanowieniem pełnomocnika w sprawie (k. 645-646, postanowienie o sprostowaniu oczywistej omyłki pisarskiej: k. 656, uzasadnienie: k. 658-699).

Wyrok ten w całości zaskarżył obrońca oskarżonego A.C., podnosząc m.in. zarzut: obrazy art. 2 § 2 k.p.k., art. 4 k.p.k. art. 7 k.p.k. w zw. z art. 366 § 1 k.p.k. i art. 410 k.p.k.

Wyrokiem z dnia 8 maja 2017 r. sygn. akt IV Ka 52/17, Sąd Okręgowy w Krakowie uchylił zaskarżone orzeczenie i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu w Wadowicach do ponownego rozpoznania (k.791, uzasadnienie: k. 812-823). Sąd odwoławczy podzielił podniesiony w środku odwoławczym przez obrońcę A.C. zarzut rozpoznania sprawy pod nieobecność oskarżonego, mimo wniosku obrońcy o odroczenie rozprawy w dniu 14 listopada 2016 r. z powodu nagiej hospitalizacji oskarżonego (obraza art. 117 § 2 k.p.k., naruszenie art. 6 k.p.k. i prawa do obrony oskarżonego).

Po ponownym rozpoznaniu sprawy, wyrokiem z dnia 15 marca 2022 r., sygn. akt II K 304/17, Sąd Rejonowy w Wadowicach uznał A.C. za winnego popełnienia zarzuconego mu przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. i na mocy art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. wymierzył oskarżonemu karę roku pozbawienia wolności, której wykonanie, na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k., art. 70 § 1 pkt 1 k.k. oraz art. 73 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. warunkowo zawiesił na okres próby wynoszący 3 lata, oddając w tym okresie oskarżonego pod dozór kuratora. Nadto, w oparciu o

przepis art. 33 § 2 k.k. Sąd ten orzekł wobec oskarżonego karę 200 stawek dziennych grzywny, ustalając - na mocy art. 33 § 3 k.k. - wysokość jednej stawki dziennej na kwotę 20 zł. Równocześnie Sąd zasądził od oskarżonego na rzecz Skarbu Państwa kwotę 1.000 zł tytułem części wydatków oraz zwolnił go od obowiązku ponoszenia kosztów sądowych w pozostałym zakresie, obciążając nimi Skarb Państwa oraz zasądził od oskarżonego na rzecz oskarżyciela posiłkowego M.K. kwotę 3.168 zł tytułem zwrotu wydatków poniesionych w związku z ustanowieniem pełnomocnika w sprawie, a także rozstrzygnął o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej oskarżonemu z urzędu (*k. 1709-1710, uzasadnienie: k. 1725-1736v*).

Orzeczenie to zostało zaskarżone w całości na korzyść oskarżonego przez jego obrońcę z urzędu, który podniósł zarzut naruszenia przepisów postępowania, mających wpływ na treść wydanego wyroku (art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. w zw. z art. 117 § 2 k.p.k. w zw. z art. 6 k.p.k.; art. 4 k.p.k. art. 7 k.p.k. i art. 366 § i k.p.k., art. 5 § 1 i 2 k.p.k., art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k. w zw. z art. 6 k.p.k.; art. 170 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 6 k.p.k., art. 374 § 1 k.p.k. i art. 117 § 2 k.p.k. oraz błędu w ustaleniach faktycznych stanowiących podstawę wyroku.

Z opisanym wyżej wyrokiem nie zgodził się również pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego M.K., który zaskarżył wydane orzeczenie w punkcie II części dyspozytywnej (tj. w części dotyczącej orzeczenia o karze pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania oraz oddania oskarżonego w okresie próby pod dozór kuratora) na niekorzyść oskarżonego A.C., zarzucając błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia i niesłuszne - wbrew dyrektywom wymiaru kary zawartym w art. 53 k.k. – nie orzeczenie wobec oskarżonego na podstawie art. 72 § 1 pkt 8 k.k. obowiązku wykonania zobowiązania wynikającego z prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 2 lutego 2018 r. sygn. akt IX GC 142/14 (*k. 2000-2002*).

Wyrokiem z dnia 4 października 2022 r., sygn. akt IV Ka 1191/22, Sąd Okręgowy w Krakowie zmienił zaskarżone orzeczenie w ten sposób, że na podstawie art. 72 § 2 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. zobowiązał oskarżonego A.C. do naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem poprzez zapłatę na rzecz pokrzywdzonego M.K. kwoty 198.065,25 zł w terminie do 31 marca 2024 roku. W pozostałym zakresie

utrzymał w mocy zaskarżony wyrok oraz rozstrzygnął o kosztach związanych z postępowaniem odwoławczym.

Od powyższego wyroku kasację na korzyść skazanego A.C. wniósł Prokurator Generalny. Zaskarżył go w całości i zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 443 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 443 k.p.k. poprzez przeprowadzenie nieprawidłowej, albowiem nieuwzględniającej reguł wynikających z pośredniego zakazu *reformationis in peius* kontroli odwoławczej zaskarżonego orzeczenia i wydanie - w wyniku uwzględnienia apelacji wniesionej przez pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego na niekorzyść oskarżonego A.C. w części dotyczącej rozstrzygnięcia o karze - wyroku o charakterze reformatoryjnym. obarczonego naruszeniem art. 443 k.p.k. mocą którego zobowiązano oskarżonego do naprawienia szkody wyrządzonej przypisanym mu przestępstwem z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. podczas gdy rozstrzygnięcie to w istoty sposób zwiększa dolegliwość karną wynikającą ze skazania oskarżonego za przypisany mu wyrokiem Sądu Rejonowego w Wadowicach z dnia 15 marca 2022 r. w sprawie o sygn. akt II K 304/17 ww. występku w stosunku do wydanego w dniu 14 listopada 2016 r. wyroku Sądu Rejonowego w Wadowicach w sprawie o sygn. akt II K 30/15, uchylonego wyrokiem Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 8 maja 2017 r. w sprawie o sygn. akt IV Ka 52/17, zapadłego w następstwie uwzględnienia apelacji wniesionej wyłącznie przez obrońcę oskarżonego na jego korzyść.

W konkluzji kasacji skarżący wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Okręgowemu w Krakowie do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

W datowanej na 10 lipca 2024 r. odpowiedzi na kasację obrońca oskarżonego A.C. oświadczył, że „ją w całości popiera [...] zawarte w niej zarzuty są zgodne z wnioskiem [...] do Prokuratury Generalnej z dnia 12 grudnia 2022 r. o wniesienie kasacji na korzyść skazanego”.

W datowanej na 17 lipca 2024 r. odpowiedzi na kasację Prokuratora Generalnego pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego M.K. wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Wniesiona na korzyść skazanego A.C. kasacja Prokuratora Generalnego okazała się oczywiście zasadna, w związku z czym mogła być w całości uwzględniona w oparciu o przepis art. 535 § 5 k.p.k. na forum posiedzenia.

W pełni podzielić należy stanowisko Prokuratora Generalnego, że w niniejszej sprawie doszło do rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego wskazanych w zarzucie kasacji, co z uwagi na charakter uchybienia i jego następstwa - miało istotny wpływ na treść wyroku.

Zaskarżony przez Prokuratora Generalnego wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 4 października 2022 r. wydany w sprawie o sygn. akt IV Ka 1191/22 jest wadliwy, albowiem zapadł z rażącą i mającą istotny wpływ na jego treść obrazą przepisów prawa wskazaną w zarzucie kasacji.

Zgodnie z brzmieniem art. 443 k.p.k. w razie przekazania sprawy do ponownego rozpoznania wolno w dalszym postępowaniu wydać orzeczenie surowsze niż uchylone tylko wtedy, gdy orzeczenie to było zaskarżone na niekorzyść oskarżonego albo na korzyść oskarżonego w warunkach określonych w art. 434 § 4 k.p.k. (nie dotyczy to orzekania o środkach zabezpieczających wymienionych w art. 93a § 1 Kodeksu karnego). Z pośredniego zakazu *reformationis in peius* wynika zakaz wydania orzeczenia surowszego niż uchylone przez Sąd odwoławczy na skutek uwzględnienia środka odwoławczego wniesionego na korzyść oskarżonego. Zakaz winien być respektowany przez wszystkie organy rozpoznające sprawę po uchyleniu orzeczenia w warunkach określonych w art. 443 k.p.k. Ustawodawca nie ograniczył bowiem (tak jak np. uczynił to w art. 434 § 1 k.p.k.) organu, do którego adresowany jest zakaz, używając ogólnego określenia „wolno w dalszym postępowaniu”. Adresatem tego zakazu jest zatem nie tylko Sąd, któremu sprawa została przekazana do ponownego rozpoznania bezpośrednio po uchyleniu orzeczenia, lecz także wszystkie Sądy, które w dalszym jej toku będą tę sprawę rozpoznawały aż do jej prawomocnego zakończenia. Zakres pośredniego zakazu jest tożsamy z zakresem zakazu bezpośredniego z art. 434 k.p.k. Zgodnie z tym ostatnim przepisem w razie uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu ponownym dopuszczalne jest orzeczenie surowsze w

porównaniu z wyrokiem, który został uchylony, tylko pod warunkiem zaskarżenia tego wyroku na niekorzyść oskarżonego. Jednocześnie wydanie orzeczenia surowszego przez Sąd ponownie rozpoznający sprawę jest dopuszczalne jedynie w takich granicach, w jakich na niekorzyść oskarżonego mógł orzekać sąd odwoławczy (a więc w granicach zaskarżenia, przy uwzględnieniu rozszerzonego zakresu zaskarżenia wynikającego z art. 447 § 1-3 k.p.k. i tylko w ramach podniesionych zarzutów, o ile są sformułowane w środku odwoławczym, co wynika z art. 434 § 1 pkt 2 i 3 k.p.k. lub gdy uchylenie wyroku w wyniku jego zaskarżenia na niekorzyść oskarżonego nastąpiło z mocy samej ustawy niezależnie od granic zaskarżenia, w przypadkach określonych w art. 439 k.p.k. i w art. 443 k.p.k. (tzw. pośredni zakaz) gwarantuje oskarżonemu, że wniesienie przez niego środka odwoławczego nie spowoduje dla niego skutków niekorzystnych. Wyjątki od tego zakazu określone są w art. 443 zd. drugie *in fine* k.p.k., art. 434 § 4 k.p.k.

Orzeczenie surowsze w rozumieniu art. 443 k.p.k., to każde orzeczenie, które zawiera rozstrzygnięcia mniej korzystne z punktu widzenia oskarżonego w porównaniu z orzeczeniem dotychczasowym (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2023 r. sygn. akt IV KK 537/22 LEX nr 3557171). Ocena, czy orzeczenie wydane po ponownym rozpoznaniu sprawy nie cechuje się większą surowością, powinna następować na podstawie wieloaspektowej, rzetelnej analizy wszystkich realnych korzyści i dolegliwości łączących z się ze zmianą sytuacji oskarżonego w zestawieniu z treścią orzeczenia, które zostało uchylone (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2013 r., sygn. II KK 128/13, LEX nr 1383420: „Sięgnięcie przez sąd *meriti* po surowszą podstawę wymiaru kary nie przesądza o wydaniu «orzeczenia surowszego» w rozumieniu art. 443 k.p.k. Orzeczenie takie zapada, gdy w świetle okoliczności konkretnej sprawy następuje realne zwiększenie dolegliwości dla oskarżonego, przy czym chodzi o globalne pogorszenie jego sytuacji w porównaniu z poprzednim wyrokiem”, czy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 września 2004 r., sygn. III KK 96/04, LEX nr 126689: Zakres pośredniego zakazu *reformationis in peius* (art. 443 k.p.k.) jest taki sam, jak i zakres bezpośredniego zakazu *reformationis in peius* (art. 434 k.p.k.) a oznacza to, że orzeczeniem surowszym jest każde orzeczenie ustalające dolegliwość realnie większą niż dolegliwość wynikająca z treści orzeczenia uchylonego.

Uchylenie w dniu 8 maja 2017 r. przez Sąd Okręgowy w Krakowie (sygn. akt Ka 52/17) wyroku Sądu Rejonowego w Wadowicach z dnia 14 listopada 2016 r. (sygn. akt II K 30/15) i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania było następstwem uwzględnienia środka zaskarżenia wniesionego przez obrońcę oskarżonego A.C.. Przeprowadzona wówczas kontrola odwoławcza wydanego wyroku skazującego spowodowana była wniesieniem apelacji wyłącznie przez obrońcę oskarżonego na jego korzyść (żadna inna strona postępowania nie wniosła środka zaskarżenia na niekorzyść A.C., a podstawą uchylenia zaskarżonego wyroku nie były przyczyny określone w art. 439 § 1 pkt 1-7 k.p.k.).

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy w Wadowicach wydał wyrok skazujący A.C. za popełnienie zarzucanego mu występku z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. i art. 4 § 1 k.k. i wymierzył oskarżonemu karę identyczną z karą, jaka została orzeczona wobec tego oskarżonego uchylonym wyrokiem tegoż Sądu z dnia 14 listopada 2016 r. w sprawie o sygn. akt II K 30/15 (roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby wynoszący 3 lata, oddanie oskarżonego w okresie próby pod dozór kuratora sądowego oraz karę grzywny w wysokości 200 stawek dziennych po 20 zł każda).

Rozpoznając środki odwoławcze wniesione od ponownie wydanego rozstrzygnięcia, Sąd Okręgowy w Krakowie nie dostrzegł jednak, że apelacja wywiedziona przez pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego, w realiach przedmiotowej sprawy, nie może przynieść oczekiwanego przez skarżącego rezultatu. Przeszkodą był bowiem brak zaskarżenia na niekorzyść oskarżonego w części dotyczącej orzeczenia o karze lub środka kompensacyjnym uprzednio wydanego wyroku skazującego, który został uchylony w następstwie przeprowadzonej w dniu 3 maja 2017 r. kontroli odwoławczej. W takiej zaś sytuacji domaganie się zwiększenia dolegliwości ciążących na oskarżonym wynikających z aktualnie wydanego wyroku skazującego, było dopuszczalne i mogło nastąpić jedynie w sytuacji, gdyby wyrok ten był łagodniejszy w stosunku do uchylonego wyroku i tylko do granicy dolegliwości (rozumianych jako prawne konsekwencje przypisanego oskarżonemu czynu), wynikających z wyroku, który został uchylony. W wypadku wydania w wyniku ponownego rozpoznania sprawy wyroku skazującego. w

swej treści zgodnego z uchylonym uprzednio rozstrzygnięciem oskarżyciel posiłkowy (podobnie jak i oskarżyciel publiczny) nie mógł kwestionować wymierzonej oskarżonemu kary i domagać się zmiany wyroku, czy to poprzez orzeczenie dodatkowego obowiązku probacyjnego, czy też poprzez zobowiązanie oskarżonego do naprawienia szkody wyrządzonej przypisanym mu czynem (w ramach obowiązku probacyjnego czy też środka kompensacyjnego). Takie rozstrzygnięcie zwiększa bowiem realne dolegliwości, jakie winien ponieść oskarżony w następstwie wykonania nowowydanego wyroku, czemu na przeszkodzie stoi reguła *reformationis in peius*, określona w art. 443 k.p.k.

Trafnie zatem uznał w kasacji Prokurator Generalny, że Sąd Okręgowy w Krakowie, orzekając jako Sąd odwoławczy, wbrew obowiązkom wynikającym z art. 433 § 1 i 2 k.p.k., nie dokonał prawidłowej kontroli zaskarżonego wyroku i wydając orzeczenie o charakterze reformatoryjnym nie zastosował się do obowiązującego w przedmiotowej sprawie zakazu *reformationis in peius*, w myśl którego w postępowaniu ponownym nie było możliwe wydanie orzeczenia surowszego niż uchylone, albowiem uchylenie uprzedniego wyroku skazującego nastąpiło w wyniku uwzględnienia środka zaskarżenia wniesionego wyłącznie na korzyść oskarżonego. Naruszenie przez Sąd odwoławczy zakazu określonego w art. 443 k.p.k. miało charakter rażący i w sposób oczywisty wpłynęło na treść zaskarżonego kasacją wyroku. Nie ulega bowiem wątpliwości, iż w następstwie zmiany wyroku Sądu Rejonowego w Wadowicach z dnia 15 marca 2022 r., sygn. akt II K 304/17 oskarżony A.C. został zobowiązany do naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem poprzez zapłatę na rzecz pokrzywdzonego kwoty 198.065.25 zł, jest równoznaczne ze zwiększeniem wobec niego, w porównaniu do nieistniejącego już wyroku z dnia 14 listopada 2016 r., realnych dolegliwości, jakie musi ponieść w związku z przypisanym mu przestępstwem z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k.

W sprawie doszło zatem do rażącego naruszenia art. 433 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 443 k.p.k. poprzez przeprowadzenie nieprawidłowej, nieuwzględniającej reguł wynikających z pośredniego zakazu *reformationis in peius* kontroli odwoławczej zaskarżonego orzeczenia i wydanie w wyniku uwzględnienia apelacji wniesionej

przez pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego na niekorzyść oskarżonego A.C. w części dotyczącej rozstrzygnięcia o karze wyroku o charakterze reformatoryjnym obarczonego naruszeniem art. 443 k.p.k. na podstawie którego zobowiązano oskarżonego do naprawienia szkody wyrządzonej przypisanym mu przestępstwem z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k., podczas gdy rozstrzygnięcie to w istoty sposób zwiększa dolegliwość karną wynikającą ze skazania oskarżonego za przypisany mu wyrokiem Sądu Rejonowego w Wadowicach z dnia 15 marca 2022 r. w sprawie o sygn. akt II K 304/17 ww. występpek w stosunku do wydanego w dniu 14 listopada 2016 r. wyroku Sądu Rejonowego w Wadowicach w sprawie o sygn. akt II K 30/15. uchylonego wyrokiem Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 8 maja 2017 r. w sprawie o sygn. akt IV Ka 52/17, zapadłego w następstwie uwzględnienia apelacji wniesionej wyłącznie przez obrońcę oskarżonego na jego korzyść. Konieczne stało się zatem uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Krakowie. Odnosząc się do sygnalizowanej przez Autora nadzwyczajnego środka zaskarżenia kwestii ewentualnego uznania środka odwoławczego wniesionego przez oskarżyciela posiłkowego za niedopuszczalny i pozostawienia go bez rozpoznania, to zaprezentowana w kasacji argumentacja idzie za daleko i nie ma dostatecznego zakotwiczenia w przepisach ustawy postępowania karnego: wszak autor środka odwoławczego (oskarżyciel posiłkowy) ma niewątpliwie w sprawie *gravamen* (dekodowane na podstawie analizy stosunku pomiędzy orzeczeniem a interesami prawnymi strony), tj. istnieje orzeczenie (rozstrzygnięcie) naruszające jego prawa lub szkodzące jego interesom. Pośredni zakaz *reformationis in peius* ma tylko to znaczenie, że niedopuszczalne jest uwzględnienie takiego środka w sytuacji, w której wcześniej orzeczenie sądu pierwszej instancji nie było przedmiotem krytyki apelacyjnej ze strony oskarżyciela posiłkowego — środek ten jednak nie jest *per se* niedopuszczalny.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku.

Antoni Bojańczyk Zbigniew Kapiński Stanisław Stankiewicz

[WB]

